

Михайло Іванович АБРАМИК

кандидат сільськогосподарських наук,
директор Прикарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції,
Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН
E-mail: instapv@i.ua

**ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ КУКУРУДЗИ В
УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЕКСПОРТУ ГАЛУЗІ**

Абрамик, М. І. Тенденції формування та розвитку вітчизняного ринку кукурудзи в умовах зростання експорту галузі [Текст] / Михайло Іванович Абрамик // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 17. – № 3. – С. 4-9. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Мета. Метою статті є аналіз тенденцій формування та розвитку вітчизняного ринку кукурудзи в умовах зростання експорту галузі.

Методика дослідження. При написанні статті було використано наступні методи: бібліографічний - для опрацювання і вивчення наукових праць щодо питання функціонування ринку кукурудзи; метод системного аналізу - для вивчення виробництва кукурудзи провідними виробниками у світі, динаміки балансу вітчизняного ринку кукурудзи, а також географічної структури експорту кукурудзи з України.

Результати дослідження. У статті проаналізовано динаміку виробництва кукурудзи провідними виробниками у світі. Охарактеризовано динаміку балансу вітчизняного ринку зерна кукурудзи в Україні. Вивчено географічну структуру експорту зерна кукурудзи вітчизняними зернотрейдерами. Сформульовано передумови збільшення ефективності вітчизняного ринку кукурудзи, що дозволить вітчизняним зернотрейдерам одержувати відповідний рівень доходу.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у обґрунтуванні принципів розвитку вітчизняного ринку зерна кукурудзи в умовах зростання експорту галузі.

Практична значущість результатів дослідження. Основні результати нашого дослідження є важливою передумовою для вирішення питань, пов'язаних із збільшенням ефективності функціонування ринку зерна кукурудзи в умовах зростання експорту галузі.

Ключові слова: провідні виробники зерна кукурудзи у світі; баланс вітчизняного ринку кукурудзи; географічна структура експорту.

Mykhaylo Ivanovych ABRAMYK

PhD in Agricultural Sciences,
Director,
Carpathian State Agricultural Experiment Station,
Institute of Agriculture Carpathian region NAAS
E-mail: instapv@i.ua

**TENDENCIES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE DOMESTIC CORN MARKET
UNDER THE FIELD EXPORT GROWTH**

Abstract

Purpose. The aim of the article is to analyze the trends of formation and development of the domestic corn market in terms of industry export growth.

Research Methodology. The following methods have been used in the study: bibliographical method (for studying the scientific papers as for the functioning of corn market); system analysis method (for analysis of maize production by world leading manufacturers as well as the dynamics of balance of domestic corn market and geographical structure of corn export from Ukraine).

Research results. The article analyzes the dynamics of corn leading manufacturers in the world. We have

characterized the dynamics of balance of domestic corn market in Ukraine. It has been analyzed the geographical structure of export of domestic grain traders. The conditions of the increasing the efficiency of domestic corn market are formulated. It will allow domestic grain traders to receive appropriate income.

Scientific novelty of research. The principles of the development of the domestic corn market in terms of industry export growth are grounded.

The practical significance of the study. The main results of this study have become the important precondition for resolving the issues which are associated with the increase of the efficiency of corn market in terms of industry export growth.

Keywords: corn leading manufacturers; the balance of the domestic market of maize; geographical structure of exports.

JEL classification: H82, O21

Вступ

Зростання попиту на світовому ринку на зерно кукурудзи стало поштовхом для національних виробників до зростання виробництва цієї продукції в нашій державі. Свідченням цього факту є зростання за десятирічний період посівних площ під культурою майже вдвічі, а також відповідне зростання її експорту за межі країни.

Україна, займаючи провідні позиції з виробництва зерна пшениці, поступово набуває статусу не основної "житниці Європи", а провідного виробника та експортера кукурудзи у світі, підтвердженням чого є низка економічних показників щодо основних аспектів вирощування цієї культури. Пристосовуючись до кон'юнктури світового ринку, вітчизняні товаровиробники отримали 23 % експортної виручки від реалізації даної продукції в структурі усєї агропродовольчої продукції АПК України.

Мета та завдання статті

Питання щодо розвитку та функціонування вітчизняного ринку кукурудзи знайшли своє відображення в працях вчених-аграрників, які займалися дослідженням еволюції генезису виникнення кукурудзи у світі та в Україні, розробками та впровадженням науково-дослідних тематик селекційної роботи щодо створення нових сортів та гібридів цієї культури з метою збільшення її потенційної врожайності, а також питаннями щодо основних тенденцій вирощування кукурудзи. Все це стало об'єктом вивчення і значних наукових пошуків у працях А. Андрієнко та І. Семеняка [1], К. Бороденка [2], П. Васильєва [3], В. Воєйкова [4], Р. Горбатовського [5], Я. Грушки [6], В. Засядько [7], І. Кириленка, В. Дем'янчука та Б. Андрющенко [8], М. Кулешова [9; 10], В. Дзюбецького [11], О. Пшеничного [12], П. Саблука [13], В. Черчелята та А. Черенкова [14], В. Сиченко та О. Сиченко [15], І. Стебут [16], Д. Томашевського [17], Л. Худолій [18], П. Фененка [19] та низки інших дослідників, які займалися вивченням подібних питань. Водночас глибшого вивчення потребують питання щодо функціонування й розвитку конкуренції на вітчизняному ринку кукурудзи.

Метою статті є дослідження основних аспектів функціонування й розвитку вітчизняного виробництва кукурудзи в умовах фінансово-економічної кризи.

Виклад основного матеріалу

Кукурудза - найбільш поширена на планеті зернова культура, яка йде на використання продовольчих потреб населення і з кормовою метою. Показники таблиці 1. свідчать про вирощування її в різних частинах нашої планети, а отже, використання її різновидів не викликає сумніву.

Так найбільшим виробником кукурудзи за досліджуваний період (2010-2014 роки) є США, частка їх у світовому масштабі охоплює понад 30 % і в динаміці у звітному році цей показник зростає. Китай, який у цьому ж вимірі займає більше 20 % і надалі його виробництво також зростає, є другим після США виробником кукурудзи, хоч географічне розташування дуже різноманітне (різні півкулі).

Наступною країною-виробником кукурудзи є Бразилія, яка у світовому виробництві займає більше 7 %, після неї йдуть країни ЄС разом узяті з майже однаковим розміром виробництва (7,4 % виробництва світової частки).

Таблиця 1. Динаміка виробництва зерна кукурудзи провідними виробниками у світі у 2010-2014 роках

Країни-виробники	2010/2011м/р		Країни-виробники		2011/2012 м/р		Країни-виробники		2012/2013 м/р		Країни-виробники		2013/2014 м/р		Країни-виробники		2014/2015 м/р		2014 р. в % до 2010 р.	
	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%		
США	315,6	37,8	312,8	35,2	США	273,2	31,5	США	353,7	35,7	США	218,5	22,1	США	366,0	37,0	США	214,0	21,6	116,0
Китай	177,2	21,2	192,8	21,7	Китай	81,5	9,4	Китай	79,3	8,0	Китай	64,2	6,5	Китай	73,1	7,4	Китай	75,0	7,6	120,8
ЄС	57,4	7,0	73,0	8,2	Бразилія	58,9	6,8	Бразилія	27,0	3,1	Бразилія	30,0	3,0	Бразилія	23,0	2,3	Бразилія	23,0	2,3	130,7
Бразилія	58,3	6,9	68,1	7,7	ЄС	12,4	1,4	ЄС	14,8	1,5	ЄС	11,6	1,2	ЄС	13,5	1,4	ЄС	12,0	1,2	125,4
Аргентина	25,2	3,0	22,8	2,6	Аргентина	8,2	0,9	Аргентина	20,9	2,4	Аргентина	23,0	2,3	Аргентина	21,0	2,1	Аргентина	21,0	2,1	107,1
Індія	21,7	2,6	21,8	2,5	Індія	136,4	15,7	Індія	144,1	14,6	Індія	148	1,5	Індія	142,8	14,4	Індія	142,8	14,4	106,0
Мексика	21,1	2,5	21,0	2,4	Мексика	868,0	100,0	Мексика	989,2	100,0	Мексика	990,3	100,0	Мексика	990,3	100,0	Мексика	990,3	100,0	109,0
Україна	11,9	1,4	18,7	2,1	Україна			Україна			Україна			Україна			Україна			176,5
Пд. Африка	10,9	1,3	12,8	1,4	Пд. Африка			Пд. Африка			Пд. Африка			Пд. Африка			Пд. Африка			
Росія	3,1	0,4	7,0	0,8	Росія			Росія			Росія			Росія			Росія			
Інші країни	132,9	15,9	137,4	15,5	Інші країни			Інші країни			Інші країни			Інші країни			Інші країни			
Разом	835,3	100,0	888,2	100,0	Разом			Разом			Разом			Разом			Разом			118,6

*Складено автором за даними Державного комітету статистики України

Україна займає п'яте місце після вищезазначених країн і у відсотковому вимірі складає 2,7 % частки світового рівня і третю частину від країн ЄС. Майже всі подані в таблиці країни за аналізований період продемонстрували повне зростання виробництва, крім Аргентини та Індії. Водночас зниження виробництва кукурудзи в цих країнах несуттєве, тому про серйозні зміни в структурі виробництва цих країн мова не йде, а от вплив кліматично-погодних умов може бути підставою.

Зростання виробництва кукурудзи в динаміці є очевидним і свідчить про те, що Україна значно підвищила виробництво зерна кукурудзи з 11,9 до 27,0 млн тонн або до 226,9 %.

Значно більшого зростання досягнуло виробництво кукурудзи в Росії, де показники в динаміці склали 357,1 %.

Отже, вирощуванням кукурудзи на зерно займаються у світі різні країни, розташовані в різних частинах світу. У зв'язку з цим, Україна мусить йти в ногу з країнами, які використовують передові технології вирощування, насінництва та інших інноваційних процесів, щоб продуктивність віддачі кожного гектара постійно підвищувалась при одночасному зменшенні матеріально-трудова витрат.

Таким чином, як видно з даних таблиці 1, виробництво продукції кукурудзи набирає поширення і потреба її вирощування є значною в масштабах усієї планети. Зважаючи на це, можна зробити висновок про потребу вирощування кукурудзи в Україні шляхом не тільки незначного розширення посівних площ, але і пошуку резервів зростання урожайності, яке дозволить значно підвищувати ефективність виробництва. Це вимагає у вітчизняних товаровиробників постійного нарощування виробництва цієї культури у зв'язку з її попитом.

За останні аналізовані роки вирощування кукурудзи на зерно займає значне місце в Україні. Зважаючи на те, що кукурудза належить до основної продовольчої продукції, яка йде на експорт, посівні площі за досліджуваний період в Україні зросли більш як на половину з 2647 тис. га до 4573 тис. га. (таблиця 2.)

Таблиця 2. Динаміка балансу вітчизняного ринку кукурудзи у 2010-2014 роках

Показники	Маркетингові роки					2014 р. в % до 2010 р.
	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	
Початкові запаси	632	672	1099	686	1431	226,4
Збиральні площі, тис. га	2647	3517	4372	4817	4573	172,8
Врожайність, тонн/га	4,5	6,5	4,8	6,4	5,8	128,9
Виробництво	11938	22686	20961	30862	26524	222,2
Імпорт	43	51	49	57	60	139,5
Загальна пропозиція	12613	23409	22109	31605	28016	222,1
Експорт	5091	14800	12999	20008	17500	343,7
Кормове споживання	5600	5800	6800	8000	7500	133,9
Продовольча переробка	210	220	220	165	160	76,2
Промислове споживання	400	500	500	800	750	187,5
Насіння	150	70	90	200	180	120,0
Втрати	490	920	700	1000	800	163,3
Внутрішній розподіл	6850	7510	8310	10165	9390	137,1
Кінцеві запаси	672	1099	800	1431	1126	167,6
Запаси, % до внутрішнього розподілу	9,8 %	14,6 %	9,6 %	14,1 %	12,0 %	+2,1 п.
Втрати, % до пропозиції	3,9 %	3,9 %	3,2 %	3,2 %	2,9%	-0,6 п.

* Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України

Так урожайність кукурудзи за 2010-2014 роки зросла із 45 до 58 ц/га. Водночас за даними інших країн і відповідно до науково-обґрунтованих основ вона може бути значно вищою. Тому Україна, маючи такі можливості щодо виробництва кукурудзи на зерно, є основним експортером своєї продукції в різні

країни світу, в тому числі - в країни ЄС. У результаті більше 50 % вирощеного зерна кукурудзи в Україні експортується в країни ЄС. Частина використовується на промислові цілі і продовольче споживання. Дані таблиці 2. свідчать про можливе використання кукурудзи в різних необхідних напрямках.

Таблиця 3. Географічна структура експорту зерна кукурудзи з України у 2013 - 2014 роках

№	Країни-імпортери	2013/2014	№	Країни-імпортери	2013/2014
		маркетинговий рік			маркетинговий рік
		частка, %			частка, %
1.	Іспанія	15	1.	Єгипет	14
2.	Нідерланди	11	2.	Іспанія	13
3.	Єгипет	11	3.	Іран	10
4.	Італія	9	4.	Італія	9
5.	Іран	7	5.	Ізраїль	8
6.	Португалія	5	6.	Нідерланди	7
7.	Бельгія	4	7.	Туреччина	6
8.	Ізраїль	4	8.	Португалія	5
9.	Корея	4	9.	Ірландія	4
10.	Велика Британія	4	10.	Сирія	4
	Інші країни	26		Інші країни	20

**Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України*

Так у таблиці 3 наведено показники місця кожної країни, яка імпортує зерно кукурудзи з України. За два роки Україна збільшила не тільки експорт кукурудзи в деякі країни Ізраїль (4-8 %), Іран (7-10 %), Єгипет (11-14 %), а й почала торгівні відносини з новими країнами, такими, як Ірландія, Велика Британія, Туреччина, Сирія та інші. На незмінному рівні залишаються торгівельні відносини з Італією (9 %), Португалією (5 %) та ін.

Така географічна структура експорту зерна кукурудзи в інші вищевказані країни свідчить про появу нових торгових зв'язків, потребу цих країн у вітчизняній продукції, певні якісні її показники та інші вигідні для обох сторін умови її реалізації.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, Україна, розвиваючи всі ресурсні можливості по вирощуванні кукурудзи, стане провідним постачальником зерна на світовому ринку, а використовуючи всі наявні потенційні можливості, сприятиме зростанню ефективності на ринку експорту, що призведе до швидкого економічного зростання в галузі АПК і економіки загалом.

Список літератури

1. Андрієнко, А. Підбір гібрида – складова успіху / А. Андрієнко, І. Семеняка // *Агробізнес сьогодні*. – 2011. – № 9 (208). – С. 36–41.
2. Бороденко, К. С. Тенденції розвитку світового ринку зерна / К. С. Бороденко // *Агроінком*. – 2012. – № 10. – С. 10– 15.
3. Васильєва, П. И. Документы о разведении кукурузы в России / П. И. Васильєва // *Кукуруза*. – 1960. – № 6. – С. 23–25.
4. Воейков, А. Климатические условия возделывания кукурузы на зерно / А. Воейков // *Труды ВЗО, т. 1, 1884*. – С. 54–57.
5. Горбатовский, Р. Р. Руководство по возделыванию кукурузы / Р. Р. Горбатовский. – СПб., 1894. – 138 с.
6. Грушка, Я. Монография о кукурузе / Я. Грушка ; Перевод с чешского М. П. Умнова. – М. : Колос, 1965. – 751 с.
7. Засядько, В. С. Кукуруза / В. С. Засядько. – СПб. : изд. А. Ф. Девриева, 1883. – 156 с.
8. Кириленко, І. Г. Формування зернового ринку в Україні: стратегія розвитку / І. Г. Кириленко, В. В. Демянчук, Б. В. Андрющенко // *Економіка АПК*. — 2009. — № 9. — С. 79—84.
9. *Кукурудза* / За ред. М. М. Кулешова. – К. : Держ. видав. с.-г. літ. УРСР, 1958. – 286 с.
10. Кулешов, Н. Н. Путь к высоким устойчивым урожаям кукурузы / Н. Н. Кулешов. – Х. : Харьк. кн. из-во, 1961. – 135 с.
11. Програма розвитку насінництва кукурудзи в Україні до 2015 р. / А. В. Черенков, Б. В. Дзюбецький, В. Ю. Черчель [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2013. – 80 с.
12. Пшеничний, О. Немного о кукурузе / О. Пшеничний // *Агро Перспектива*. – 2013. – № 9 (160). – С. 44–48.

13. Саблук, П. Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб. / П. Т. Саблук. — К.: ІАЕ, 2000. — 556 с.
14. Сатарова, Т. Н. Кукуруза: биотехнологические и селекционные аспекты гаплоидии: [монография] / Т. Н. Сатарова, В. Ю. Черчель, А. В. Черенков. — Днепропетровск: Новая идеология, 2013. — 552 с., с ил.
15. Сиченко, В. В. Державна підтримка та регулювання експорту зерна з України / В. В. Сиченко, О. О. Сиченко // Вісник Донецького Національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. — 2011. — № 3. — С. 74–78.
16. Стебут, И. А. Основы полевой культуры : избр. соч. / И. А. Стебут. — т. 1. — М., 1956. — 347 с.
17. Томашевський, Д. П. Кукурудза / Д. П. Томашевський. — К. Урожай, 1970. — 364 с.
18. Худолій, Л. М. Економічний механізм формування та функціонування ринку зерна в Україні: монографія / Л. М. Худолій. — К. : ІАЕ УААН, 1998. — 204 с.
19. Фененко, П. О. Експорт зернових українськими аграріями: проблеми та нові підходи до регулювання їхньої зовнішньоекономічної діяльності / П. О. Фененко // Агросвіт. — 2012. — № 19. — С. 43–47.

References

1. Andriyenko, A. (2011). Selection of a hybrid - part of the success. *Ahrobiznes sohodni*, 9 (208), 36-41.
2. Borodenko, K. S. (2011). Trends in world grain market. *Ahroikom*, 9-10, 10-15.
3. Vasilyeva, P. I. (2011). Documents on maize breeding in Russia. *Kukuruz*, 6., 23-25.
4. Voyeykov, A. K. (1884). The climatic conditions of cultivation of corn. *Trudy VZO*, 1, 54-57.
5. Horbatovskyy, R. R. (1894). *Rukovodstvo po vozdeleyvaniyu kukuruzy [Guide cultivation of corn]*, Saint - Peterbkrbg, Russia, 138 p.
6. Grushka, Ya. (1965). *Monografiya o kukuruze [Monograph of corn]*, Kolos, Moscow, Russia, 751p.
7. Zasyadko, V. S. (1883). *Kukuruz [Corn]*, Izdatelstvo A. F. Devriyeva, Saint - Peterbkrbg, Russia, 156 p.
8. Kyrylenko, I. H., Demyanchuk, V. V., Andryushchenko, B. V. (2009). Formation grain market in Ukraine: development strategy. *Ekonomika APK*, 9, 79-84.
9. Kuleshov, M. M. (1958). *Kukurudza [Corn]*. Derzhavne vydavnytstvo silskohospodarskoyi literatury URSR, Kyiv, Ukraine, 286 p.
10. Kuleshov, N. N. (1961). *Put k vysokim ustoychivym urozhayam kukuruzy [The path to sustainable high yields of corn]*, Kharkovskoye knizhnoye izdatelstvo, Kharkov, Ukraine, 135 p.
11. Cherenkov, A. V., Dzyubetsky, B. V., Cherchel, V. Yu. (2013). *Prohrama rozvytku nasinnystva kukurudzy v Ukrayini do 2015 r. [The program of seed corn in Ukraine to 2015]*, Dnipropetrovsk, Ukraine, 80 p.
12. Pshenychnyy, O. (2013). A little bit of corn. *Ahroperspektyva*, 9 (160), 44-48.
13. Sabluk, P. T. (2000). *Formuvannya ta funktsionuvannya rynku ahropromyslovyi produktsiyi [Formation and functioning of agro products]*, Instytut ahrarnoyi ekonomiky, Kyiv, Ukraine, 556 p.
14. Satarova, T. N., Cherchel, V. Yu., Cherenkov, A. V. (2013). *Kukuruz: biotekhnologicheskiye i selektsionnyye aspekty gaploidi I [Corn: biotechnology and selection aspects haploidy]*, Novaya ideologiya, Dnepropetrovsk, Ukraine, 552 p.
15. Sychenko, V. V. and Sychenko, O. O. (2011). State support and regulation of grain export from Ukraine. *Visnyk Donetskoho Natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. M. Tugan-Baranovskoho*, 3., 74–78.
16. Stebut, Y. A. (1956). *Osnovy polevoy kultury: izbrannyye sochineniya [Based on field crops: selected works]*, vol.1, Moscow, Russia, 356 p.
17. Tomashevskyy, D. P. (1970). *Kukurudza [Corn]*. Urozhay, Kyiv, Ukraine, 364 p.
18. Khudoliy, L. M. (1998). *Ekonomichnyy mekhanizm formuvannya ta funktsionuvannya rynku zerna v Ukrayini [Economic mechanism of formation and functioning of the grain market in Ukraine:]*. Instytut ahrarnoyi ekonomiky, Kyiv, Ukraine, 204 p.
19. Fenenko, P. O. (2012). Export of Ukrainian grain farmers: problems and new approaches to the regulation of their foreign economic activity. *Ahrosvit*, 19, 43- 47.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2014 р.